

683.370 M

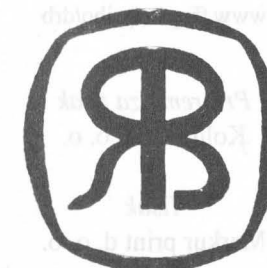
Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Zagreb

Hrvatsko psihološko društvo
Croatian Psychological Association

XV. DANI RAMIRA BUJASA 15th RAMIRO BUJAS' DAYS

13.-15. prosinca 2001.
December 13-15, 2001

**Sažeci priopćenja
Abstracts**

Zagreb, 2001.

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Hrvatsko psihološko društvo

XV. DANI RAMIRA BUJASA

Sažeci priopćenja

Urednici/Editors

Denis Bratko, Mirta Galešić i Ana Butković

Zagreb, 2001.

Programsko-organizacijski odbor:

Denis Bratko (predsjednik), Vesna Buško, Željka Kamenov, Gordana Keresteš,
Mirta Galešić, Dragutin Ivanec, Nataša Jokić-Begić, Alija Kulenović,
Vladimir Kolesarić, Želimir Pavlina i Vesna Vlahović-Štetić

Odsjek za psihologiju
Programsko-organizacijski odbor
XV. »Dana Ramira Bujasa«
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, p.p. 171
10000 Zagreb

Department of Psychology
Program and Organizing Committee of the
15th »Ramiro Bujas' Days«
Faculty of Philosophy
Ivana Lučića 3, p.p. 171
10 000 Zagreb

tel: 01 6120 187
fax: 01 6120 037
e-mail: drb@ffzg.hr
url: www.ffzg.hr/psiho/drb

Priprema za tisak
Kolumna d. o. o.

Tisak
Merkur print d. o. o.

UDK 159.9(063)(048)
ISBN 953-175-147-1
CIP 411122031

UVODNA NAPOMENA

Sažeci su tiskani abecednim redom, prema imenu prvog autora priopćenja. Urednici knjige sažetaka samo su iznimno intervenirali u sadržaj sažetaka, u slučajevima kada ih je trebalo kratiti, odnosno prilagoditi traženom formatu. Lektura i korektura je napravljena tako da nije mijenjana terminologija koju su koristili autori.

Urednici

NOTE

Abstracts are printed by alphabetic order of the first author of the paper. Editors have changed the received abstracts only in those cases when the abstracts exceeded the requested number of words or needed language adjustments. Language advising and proof reading were conducted without changing the terminology used by authors.

Editors

SURFACE COLOR PERCEPTION: THE ROLE OF PERCEPTUAL ORGANIZATION PROCESSES

Tiziano Agostini

Department of Psychology, University of Trieste

The most general attempt recently developed to explain surface color appearance has been done by Gilchrist et al. (1999). This new theory tries to reformulate the problem of lightness perception in terms of anchoring within frameworks. A central concept of this theory is the concept of perceptual belongingness that was introduced by Benary (1924) who, starting from a Wertheimer's observation, stated the principle that an element undergoes chromatic contrast from the region to which it perceptually belongs. Successively, the belongingness principle, has suggested to Proffitt and Agostini (1993) to use different principles of perceptual organization to produce new contrast effects in absence of spatial contiguity. Galmonte and Agostini further developed this idea finding that contrast by belongingness spatially propagates along the unified elements. But the challenge that perceptual belongingness issued to local contrast models was to win in a direct competition. So far, three attempts have been done. Galmonte and Agostini (1998) and Agostini and Galmonte (2001), Bressan (2001), and Economou, Annan & Gilchrist (1998) reported three different configurations showing that, when grouping factors are optimized, a gray target totally surrounded by black can appear darker than an equal gray target surrounded by white. The common, theoretical assumption is that, when higher-level factors act contemporaneously with lower-level factors, the contrast effect induced by the global organization principle of perceptual belongingness prevails on retinal lateral inhibition. However, spatial frequencies of Bressan, and Economou, Annan & Gilchrist displays suggest an alternative interpretation.

RAZLIKE KONFIGURACIJE REZULTATA SHIZOFRENIH I NEPSIHOTIČNIH PSIHIJATRIJSKIH PACIJENATA U RSB TESTU INTELIGENCIJE

Leonida Akrap

Psijhijatrijska klinika KBC Rebro, Zagreb

Cilj istraživanja je provjeriti kliničko zapažanje da shizofreni pacijenti, osim globalnog sniženja intelektualne efikasnosti, često pokazuju i nehomogen profil uratka tj. variranje rezultata u različitim zadacima RSB testa inteligencije.

Kompariranjem njihovog učinka u svakom od 6 RSB-subtestova s učinkom dviju skupina nepsihotičnih psihijatrijskih pacijenata (»neuroze« i PTSP), nastoji se utvrditi postoje li sistematske razlike i specifičnosti konfiguracije rezultata shizofrenih koje bi bilo opravdano koristiti kao diferencijalno-dijagnostički relevantne indikatore.

Među pacijentima Psihijatrijske klinike koji su psihodijagnostički obrađeni u razdoblju od 1999. do 2001. godine selekcionirana je skupina s verificiranom dijagnozom shizofrenije ($N = 46$) te dvije skupine nepsihotičnih pacijenata s dijagnozama »neuroza« ($N = 48$) odnosno PTSP ($N = 42$). Uzorci su međusobno izjednačeni po obrazovanju, ali se razlikuju po prosječnoj dobi i zastupljenosti spolova. RSB test primijenjen je individualno u okviru standardne dijagnostičke procedure. Statističkom obradom (ANOVA) je testirana značajnost razlika rezultata među skupinama i to u pogledu IQ, ukupnog broja standardnih bodova te bodova u svakom od 6 zadataka RSB testa.

Očekivano, shizofreni pacijenti pokazuju značajno slabiju globalnu intelektualnu efikasnost u odnosu na obje komparativne skupine (sch IQ = 87; »neuroze« IQ = 102; PTSP IQ = 98). Pri tome je najizrazitije diferencijalno zaostajanje njihova učinka u zadacima 3 i 5 (statistički značajno niži rezultati u odnosu na »neuroze« i PTSP koji se međusobno ne razlikuju). Učinak shizofrenih u 2. i 4. zadatku značajno je slabiji u odnosu na skupinu »neuroza«, ali ih ne diferencira dovoljno od skupine PTSP-a koja također pokazuje tendenciju zaostajanja. Zanimljivo je da su shizofreni ispitanici najuspješniji u 1. zadatku, kako u odnosu na komparativne skupine, tako i u odnosu na vlastito postignuće u ostalim RSB zadacima.

Iako su potrebne daljnje provjere, osobito utjecaja faktora dobi (sch grupa u prosjeku mlađa), preliminarni rezultati daju osnove za skiciranje karakterističnog shizofrenog RSB profila.

ARE CHANGES IN REACTION TIMES TO STIMULUS-CATEGORISATION TASKS REALLY RANDOM?

Boštjan Bajec

Department of Psychology, University of Ljubljana

The reaction times to a certain stimulus are a very variable measure of sensory and cognitive processes. The aim of the study was to determine whether the variability (fluctuation) in the reaction times is a result of random processes or processes that are based on low-dimensional deterministic dynamics. The idea followed the theory of non-linear dynamic systems that can be used as a new approach to explaining randomness and determinism.

Two experiments were done with a one-week delay period. In each, 1200 stimuli were presented to one observer successively in time. The observer had to categorise them as quickly as possible, and the reaction times were measured. The patterns of change in reaction times were analysed with different time-series analysis techniques. The results showed the influence of fatigue on the reaction times, but further analysis showed that some other factors might have underlain the fluctuation of reaction times. It seemed that the reaction-time fluctuations depended on the vigilance and on how well the task was learnt.

The findings represent a new challenge to explaining the measurement error. They also question the use of methods that presuppose non-correlated measures.

ŠKOLA KAO INSTITUCIONALIZIRANI SUSTAV ZA BLOKIRANJE LJUDSKIH POTENCIJALA

Petar Bezinović

*Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Institut za društvena
istraživanja, Zagreb*

Prikazani su rezultati istraživanja koje je imalo za cilj provjeriti kako adolescenti vide svoju školu i kako se u njoj osjećaju. Istraživanje je provedeno na uzorku od 3702 učenica i učenika svih srednjih škola u Primorsko-goranskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji tijekom svibnja 2001. godine. Primjenom upitnika pod nazivom 'Ja i moja škola' ispitana je razina zadovoljstva školom, straha od škole, osjećaja akademske nekompetentnosti i učestalost izbjegavanja nastave.

Prikupljeni podaci svjedoče o tome da učenici (adolescenti) uglavnom nisu zadovoljni svojom školom. Dostatno visoko zadovoljstvo školom iskazuje svega 11,8% učenika. Istovremeno čak 57,3% učenika pretjerano često doživljava strahove vezane uz školu, od čega 15,5% intenzivno. Nepotreban i blokirajući osjećaj akademske nekompetentnosti doživljava 48,4% učenika, a čak 49,4% učenika nastoji izbjegavati nastavu i školske obveze kad god je to moguće, od čega 18,6% često ili vrlo često. Najzadovoljniji su i najmanje strahova osjećaju učenici trogodišnjih strukovnih škola, a najmanje je zadovoljnih i najviše uplašanih gimnazijalaca.

Ovi podaci poručuju da škola uglavnom nije prilagođena razvojnim potrebama učenika i ne vrši temeljnu funkciju oslobađanja ljudskih potencijala. Naglašava se potreba da odgoj za podaništvo, temeljen na strahu, zamijeni učeniku usmjerna paradigma koja u suštini uključuje temeljne postavke humanističke psihologije i uvažava znanstveno provjerene principe ljudskog razvoja.

SOCIO-POLITIČKA OČEKIVANJA MLADIH U HRVATSKOJ; PARADIGMA POVIJESNE SVIJESTI

Nebojša Blanuša

Fakultet političkih znanosti, Zagreb

Polazeći od općeg teorijskog okvira povijesne svijesti i rezultata istraživanja međunarodne studije u 27 europskih zemalja iz 1995. godine ($n > 32000$) te ponovljenog istraživanja u Hrvatskoj u 2000. godini ($n = 1141$) u ovom radu razmatramo probleme strukture i objašnjenja socio-političkog očekivanja mladih u pogledu budućnosti Hrvatske. Rezultati provedenih analiza ukazuju (1) da se struktura takvih očekivanja mladih može objasniti jednim generalnim faktorom socio-političkog pesimističnog/optimističnog očekivanja budućnosti Hrvatske koji objašnjava 40% ukupne varijance manifestnih varijabli. Takva je struktura sukladna očekivanjima koje mladi iz ostalih europskih zemalja iskazuju u pogledu budućnosti vlastite zemlje. U odnosu na druge europske zemlje, mladi u Hrvatskoj 1995.-te pripadaju skupini koja iskazuje optimistične procjene, a nešto manja optimističnost generacije iz 2000. predstavlja neznajno odstupanje. Isti zaključak u pogledu razlika važi i za uzorke iz 2000-te, osim u pogledu učenika srpske nacionalnosti u Podunavlju koji i na europskoj i hrvatskoj razini usporedbe predstavljaju najpesimističniju skupinu, potpuno suprotno učenicima hrvatske nacionalnosti iz istog područja. (2) Zainteresirani za mogućnost objašnjenja varijance očekivanja budućnosti putem varijabli »percepcija sadašnjosti« i »predodžbi o prošlosti«, proveli smo dvije skupine multiplih regresijskih analiza. Rezultati prve su pokazali da se na razini dviju generacija i unutar uzoraka iz 2000. godine ovim prediktorima može objasniti od 8 do 20 % varijance kriterijske varijable. Između dviju generacija značajno se smanjuje prediktivna snaga etničko-religijske vrijednosne orijentacije, dok je konstantno prisutan utjecaj atribucije materijalnih razlika nepravdama u društvu. U pogledu nacionalnih razlika u Podunavlju čini se da su suprotna očekivanja dijelom posljedica identičnog ideologijskog obrasca etnocentrizma, te ukazuju na reprodukciju stavova koji su se generirali u vrijeme raspada SFRJ. Drugom serijom analiza uspjelo se objasniti između 13 i 32 % varijance kriterijske varijable. U većini se uzoraka kao najbolji pojedinačni prediktor pojavljuje kritičnost prema negativnim pojavama i nedostacima demokratskog poretka kao produkta povijesnog procesa, osim kod učenika srpske nacionalnosti u Podunavlju, što uz ostale prediktore ukazuje da se očekivanje budućnosti Hrvatske kod ovih učenika ne temelji na percepciji demokratskih procesa i odražava manje povjerenje u demokratske institucije RH.

PROVJERA MOGUĆNOSTI EGZISTENCIJE ČETVEROFAKTORSKOG MODELA EMOCIONALNE INTELIGENCIJE

Ksenija Bosnar i Franjo Prot
Kineziološki fakultet, Zagreb

Na uzorku 221 studenta viših godina Kineziološkog fakulteta primijenjen je Takšićev Upitnik za procjenu emocionalne inteligencije (Takšić, 1998). Upitnik je sastavljen od ukupno 136 čestica koje opisuju faktore iz modela emocionalne inteligencije Mayera i Saloveya (1996). Model pretpostavlja četiri faktora različita po složenosti psihičkih procesa koje uključuju, unutar kojih se može prepoznati po četiri subfaktora različita s obzirom na redoslijed pojave u razvoju. Pretpostavke o dva principa formiranja faktora, s obzirom na složenost i razvoj, provjerene su s dvije konfirmativne faktorske analize uporabom jedne modifikacije algoritma za multigrupnu faktorsku analizu (Bosnar, 1996). Rezultati su pokazali da se iz podataka ovog istraživanja može formirati faktorska solucija koja vrlo dobro slijedi hipotezu o postojanju četiri faktora različita po složenosti, te solucija koja zadovoljavajuće prepoznaje hipotezu o strukturi rezultata s obzirom na stupanj u razvoju. Komponentna analiza s orthoblique transformacijom uz unaprijed određen broj od četiri faktora rezultirala je solucijom u kojoj je moguće prepoznati tri od četiri hipotetska faktora, percepciju i procjenu emocija, faktor utjecaja emocija na mišljenje i ponašanje, te dva faktora regulacije emocija. Razumijevanje i analiza emocija nije se očitovalo kao zaseban faktor. Konfirmativne analize pokazale su da model s 4*4 faktora nije nespojiv s empirijskim podacima, no rezultati eksplorativne analize se više priklanjaju starijem trofaktorskom modelu Saloveya i Mayera (1990).

TEMPERAMENT AND THE BIG FIVE: VALIDATION OF THE PAVLOVIAN TEMPERAMENT SURVEY (PTS)

Valentin Bucik
Department of Psychology, University of Ljubljana

The psychometric characteristics of the new Slovenian version of PTS, which was translated and adapted from Polish and German originals, were analysed, emphasising its internal and external validity. PTS proposes information about three temperament traits: strength of excitation, strength of inhibition and mobility of the nervous system. Because of the specific translating and adapting strategy, in which the large item pool is considered as the universe of items, prototypical for the concept, for each language version of PTS the final items (and number of them) may be — and are — different. Namely, from the item pool only the items are selected, which are most representative for the particular construct in a given culture. This strategy requires standardization processes for cross-cultural comparisons. First, the translation and adaptation procedure is briefly presented. Then, in a large sample, the dimensionality of PTS was examined with a set of confirmatory factor analyses. The results were compared with the structure obtained in other language and cultural settings. Finally, the relationship between the structure of PTS and the Big Five model of personality, determined with the Big Five Questionnaire, was assessed. The results showing strong and reliable structure were compared to the external validation studies performed with other language versions of PTS.

PROCESI SUOČAVANJA I PRILAGODBE U UVJETIMA SLABE MOGUĆNOSTI KONTROLE DOGAĐAJA

Vesna Buško i Alija Kulenović

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Na uzorku muškaraca ($N = 421$) u dobi između 18 i 27 godina analizirani su odnosi između osobina ličnosti odmjerenih NEO-FFI upitnikom, situacijski specifičnih mjera načina suočavanja i pokazatelja prilagodbe na uvjete služenja redovitog vojnog roka.

Odabrane mjere adaptacijskih ishoda — promjene u općoj prilagodbi i samoprocjene uspješnosti suočavanja na kraju temeljne vojne obuke — relativno su slabo objašnjene na temelju osobina ličnosti i načina suočavanja odmjerenih na početku služenja vojnog roka. Ipak, provedene analize slaganja linearnih strukturalnih modela kojima su obuhvaćene mjere suočavanja procijenjenog u prvoj, odnosno, drugoj točki ispitivanja, potkrepljuju pretpostavke Lazarusove transakcijske teorije o posredujućoj ulozi načina suočavanja u odnosu između antecedenata i pokazatelja prilagodbe.

Prema dobivenim rezultatima, korištenje emocijama usmjerenih strategija suočavanja sustavno doprinosi lošijim procjenama prilagodbe određene na temelju oba kriterija. Uloga suočavanja opisanog faktorom rješavanja problema i traženja podrške u objašnjenju korištenih pokazatelja prilagodbe ročnika, vrlo je mala ili zanemariva. Suočavanje usmjereno na prihvaćanje situacije nije povezano s mjerama odloženih adaptacijskih ishoda. Upotreba ovih načina suočavanja na kraju temeljne obuke povezana je, međutim, s pozitivnim promjenama kako u samoprocjeni opće prilagodbe tako i u procjeni uspješnosti suočavanja.

PORODIČNO ISTRAŽIVANJE TRAŽENJA UZBUĐENJA

Ana Butković i Denis Bratko

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati postoji li sličnost u traženju uzbuđenja između roditelja i djece, te između majki i očeva. Pored toga, željeli smo provjeriti mogućnost predviđanja traženja uzbuđenja djece na temelju različitih odgojnih postupaka roditelja. Učenici trećih i četvrtih razreda jedne zagrebačke gimnazije ($N = 151$) ispunili su Skalu traženja uzbuđenja-forma V (SSS-V), a njihove majke ($N = 148$) i očevi ($N = 118$) također SSS-V, te Upitnik roditeljskih postupaka, koji je u tu svrhu posebno konstruiran. Kako bismo utvrdili postoji li sličnost roditelja i djece u traženju uzbuđenja, izračunali smo korelaciju između rezultata roditelja i potomaka na SSS-V, te koeficijent bivarijatne regresije rezultata djece na prosječne rezultate roditelja. Dobivena je statistički značajna povezanost rezultata očeva i djece ($r = 0,33$; $p < 0,01$), kao i statistički značajna bivarijantna regresija rezultata djece na prosječne rezultate roditelja ($R = 0,31$; $p < 0,01$). Sličnost majki i očeva u traženju uzbuđenja bila je umjereno visoka i statistički značajna ($r = 0,44$; $p < 0,01$). Intencionalni predmet mjerenja Upitnika roditeljskih postupaka bili su roditeljska bliskost i permisivnost. Svaki roditelj je na Upitniku roditeljskih postupaka prvo procijenio sebe, a zatim i svog partnera. Kako bismo utvrdili postoji li povezanost nekih roditeljskih postupaka s traženjem uzbuđenja djeteta, izračunali smo korelacije rezultata djece na mjeri traženja uzbuđenja s tri roditeljska rezultata na mjeri roditeljske bliskosti i permisivnosti (sa samoprocjenom, procjenom od strane partnera te s prosjekom tih dviju vrijednosti). Dobiveni koeficijenti korelacije za bliskost nisu se pokazali statistički značajnima, dok su statistički značajne bile korelacije između rezultata djece na SSS-V i procjene očeve permisivnosti od strane majke ($r = 0,26$; $p < 0,01$) te između rezultata djece na SSS-V i prosječne vrijednosti permisivnosti očeva ($r = 0,24$; $p < 0,01$).

UČENIČKO PONAŠANJE U RAZREDU — RAZVOJNI PRISTUP

Miljenka Cota Bekavac

Visoka učiteljska škola, Zagreb

Vlasta Vizek Vidović i Vesna Vlahović Štetić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Mnogobrojna istraživanja provedena su kako bi se utvrdilo i objasnilo što sve utječe na prilagodbu i ponašanje djece u ranoj školskoj dobi. Postojanje ili nepostojanje teškoća u prilagodbi učenika očituje se u pravilu u značajkama njihova ponašanja, a porast neprikladnog ponašanja djece u školi može biti prvi pokazatelj nekih teškoća. Istraživanja su potvrdila kako pojam učeničkog ponašanja u razredu obuhvaća ponašanje vezano uz poštovanje školskih pravila, odnos prema nastavnicima i ostalim učenicima u razredu, ali i odnos učenika prema samom sebi. Poznavanje uobičajenog učeničkog ponašanja primjerenog određenoj dobi neophodno je pri procjeni odstupanja u ponašanju pojedinog djeteta. Kako je riječ o složenom konstrukt pri kojem se pretpostavljaju i razvojne promjene željeli smo provjeriti postoje li razlike na unutar pojedine dimenzije ponašanja među učenicima prva četiri razreda osnovne škole i jesu li te razvojne promjene vezane uz spol učenika.

U istraživanju su ispitivane značajke ponašanja približno 3000 učenika nižih razreda osnovne škole iz različitih sredina — od manjih seoskih do većih gradskih. Korištena je Skala za procjenu ponašanja učenika u razredu.

Uspoređene su procjene ponašanja učenika prvih, drugih, trećih i četvrtih razreda na pojedinim dimenzijama skale. Rezultati su raspravljani s obzirom na dob i spol učenika. Dobivene razlike po spolu i razvojne promjene omogućuju bolji uvid u karakteristike ponašanja učenika u razredu. Rezultati ovog istraživanja mogu biti zanimljivi i zbog primjenjivosti u radu psihologa s djecom rane školske dobi.

POVEZANOST PERCEPCIJE RODITELJSKOG STILA ODGOJA, NEKIH KARAKTERISTIKA ADOLESCENATA I NJIHOVE EMOCIONALNE INTELIGENCIJE

Eva Anđela Delale

Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Zagreb

Svrha istraživanja bila je povezivanje znanstvenih spoznaja iz područja djelovanja obitelji kao socijalizacijskog čimbenika i područja emocionalne inteligencije. Cilj istraživanja bio je utvrditi postoji li i kakva je povezanost doživljaja stila roditeljskog odgoja sa samoprocjenama emocionalne inteligencije adolescenata. Stil roditeljskog odgoja razmatran je u okviru Rohnerove teorije roditeljskog prihvaćanja/odbijanja, uz dodatne informacije koje se odnose na stupanj roditeljskog nadzora.

U istraživanju je korištena Skala samoprocjena emocionalne inteligencije (Delale, 2001.) kao skraćeni oblik Upitnika emocionalne inteligencije (Takšić, 1998.). Podaci su prikupljeni na prigodnom uzorku od 675 polaznika prvog razreda srednje škole, u nekoliko zagrebačkih srednjih škola, raznolikih po usmjerenju. Od toga je 298 ženskog spola (44 posto učenica) i 377 muškog spola (56 posto učenika).

Povezanosti doživljaja stila roditeljskog odgoja sa četiri aspekta emocionalne inteligencije adolescenata niske su i značajne. Postoje znatne razlike u količini objašnjene varijance i različiti prediktori sudjeluju u objašnjenju varijabiliteta pojedinih mjera samoprocjene emocionalne inteligencije. Međutim, općenito je mali dio varijance emocionalne inteligencije objašnjen prediktorima stila roditeljskog odgoja, a za pojedine aspekte emocionalne inteligencije postotak varira od 4 posto do 19 posto. Primijenjeni skup prediktorskih varijabli stila roditeljskog odgoja pokazao se najuspješnijim u objašnjenju varijance kriterijske mjere samoprocjene Regulacije emocija — kada djevojke procjenjuju oca, objašnjeno je 19 posto, a majku 10 posto zajedničke varijance. Prediktorske varijable stila roditeljskog odgoja pokazale su se najmanje uspješnima u objašnjenju varijance kriterijske mjere Prepoznavanja vlastitih emocija.

Dobiveni rezultati kao i skale korištene u istraživanju opterećene su nedostacima vezanim uz istraživanja samog koncepta emocionalne inteligencije, mjerenje pojma i provjere modela. Također bi u budućim istraživanjima trebalo odgovoriti na pitanje koji dio varijance emocionalne inteligencije objašnjavaju varijable stila roditeljskog odgoja kada se sa percepcijom roditeljskih oblika ponašanja kombiniraju objektivne mjere stila roditeljskog odgoja.

NEURALNO MODELIRANJE STEPENASTOG GELBOVOG EFEKTA

Dražen Domijan

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Rijeka

Proces kojim se skala relativnih omjera intenziteta svjetla transformira u skalu percipiranih nijansi svjetlina naziva se usidrenje svjetlina. Novija psihofizička istraživanja upućuju na pravilo da se površina koja odašilje najveći intenzitet svjetla doživljava kao bijela. Ilustracija ovog pravila je stepenasti Gelbov efekt kod kojeg dodavanje nove površine sa većim intenzitetom svjetla od prethodnih dovodi do promjene u percepciji svjetlina. Nova površina se doživljava kao bijela, a druge površine se doživljavaju kao različite nijanse sive boje.

U cilju pružanja mehanicističkog objašnjenja usidrenja, predložena je nova neuronska mreža koja se zasniva na presinaptičkoj inhibiciji uzlaznih inhibitornih aksona i samoekscitatornoj povratnoj vezi. Presinaptička inhibicija ima ulogu kontrolnih vrata koja određuju količinu inhibicije koju pojedina stanica može primiti. Stanica koja prima najveći ulazni signal neće biti nimalo inhibirana jer njena presinaptička inhibicija u potpunosti blokira inhibitorne signale iz drugih ulaznih stanica te će njena aktivnost rasti dok ne dosegne najveću moguću razinu koju možemo poistovjetiti sa percipiranjem bijele boje. S druge strane, stanice koje ne primaju najveći ulazni signal dobivaju određenu količinu inhibicije budući da njihova presinaptička inhibicija nije dovoljno jaka da blokira lateralne inhibitorne utjecaje te će njihova konačna razina aktivnosti biti onoliko manja od najveće moguće koliko je jaka uzlazna lateralna inhibicija. Samoekscitatorna povratna veza je nužna kako bi se objasnila kompresija skale percipiranih nijansi svjetlina. Kompjuterske simulacije pokazuju da model ispravno simulira stepenasti Gelbov efekt i utjecaj veličine ploha i inzulacije na njegovu pojavu. Međutim, model ne može objasniti percepciju luminoznosti, odnosno percepciju objekata koji su izvor svjetlosti i utjecaj artikulacije na percepciju svjetlina. Predložena je posebna mreža za određivanje veličine površina koja može djelomično riješiti ovaj problem.

PRIKAZ PROFILA EFIKASNOSTI MENTALNOG PROCESIRANJA I OSOBINA LIČNOSTI U ČETIRI DINAMIČKA TIP

Mirko Drenovac

Institut za obrambene studije, istraživanje i razvoj, Zagreb

U ovom se radu tretiraju razlike u profilima mentalnog potencijala i manifestacija osobina ličnosti među »tipovima« dinamike mentalnog procesiranja koji su određeni na temelju individualnih faktorskih rezultata na komponentama brzine i stabilnosti mentalnog procesiranja.

Skupina od 458 ispitanika, kandidata za studij na fakultetu prometnih znanosti i aspiranata za pilotsko zanimanje testirana je baterijom kronometrijskih kognitivnih testova CRD serije, testovima sposobnosti tipa papir olovka i upitnicima ličnosti.

Komponentnom analizom pokazatelja dinamike rješavanja kronometrijskih testova utvrđene su dvije komponente dinamike mentalnog procesiranja: komponenta brzine, koju reprezentiraju pokazatelji najkraćeg vremena rješavanja zadataka u pojedinim CRD testovima (TMIN), te komponenta stabilnosti koju reprezentiraju pokazatelji varijabilnosti vremena rješavanja zadataka (UB) u tim testovima.

Na temelju faktorskih rezultata ispitanici su klasificirani u četiri dinamička tipa:

1. brzi — stabilni, 2 brz — nestabilni, 3 spori — stabilni i 4 spori — nestabilni. Analizom varijance provjerena je značajnost razlika u efikasnosti tako kategoriziranih ispitanika na testovima mentalnih sposobnosti tipa papir-olovka (D48, TN10, M-seriji, BTIPr, BTIA, MSTa i TP), te u rezultatima na upitnicima ličnosti (EPQ, X1, X2 i AG87). Rezultati te analize pokazuju da se dinamički tipovi mentalnog procesiranja značajno razlikuju u efikasnosti rješavanja gotovo svih testova mentalnih sposobnosti tipa papir-olovka (osim TN10), kao i u rezultatima na ljestvici ekstra-introverzije (EPQE) i neuroticizma (EPQN).

SUBJEKTIVNA PSIHOLOGIZIRANJE — JEDNAKE PSIHOLOGIZIRANJE FUNKCIJE ZA RAZLIČITO OSJETLJIVE OSJETNE ORGANE

Ante Fulgosi
Zagreb

Rezultati u eksperimentima na području subjektivne psihofizike (subjektivne procjene i izjave ispitanika) obrađuju se postupcima kojima se poništavaju, ne samo ekvokacija i ambiguitet koji postoje u tim procjenama, već i razlike među ispitanicima u osjetljivosti osjetnog organa koji se ispituje. Na taj se način osjetni organi (ili ispitanici) različite osjetljivosti prikazuju jednakim psihofizičkim funkcijama.

METODOLOŠKE SPECIFIČNOSTI I MOGUĆNOSTI PRIMJENE ISTRAŽIVANJA PUTEM INTERNETA

Mirta Galešić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Brz rast broja korisnika Interneta i tehnološki napredak otvaraju brojne mogućnosti primjene Interneta u istraživačke svrhe. Do sada se Internet najviše koristio za potrebe tržišnih istraživanja. Međutim, iz godine u godinu raste i broj izvornih znanstvenih istraživanja putem Interneta, posebno na području psihologije, sociologije i srodnih znanosti. Prema American Psychological Society, od 1998 do danas putem Interneta je provedeno ili se još uvijek vodi više od stotinu istraživanja iz različitih područja psihologije.

U radu su obrazložene metodološke specifičnosti, prednosti i nedostaci istraživanja putem Interneta u odnosu na klasične tehnike prikupljanja podataka. Prikazani su metodološki aspekti više anketnih istraživanja provedenih na panelu od nekoliko tisuća hrvatskih korisnika Interneta. Razmotreni su neki mogući oblici primjene Interneta u studijama opažanja, korelacijskim istraživanjima i eksperimentalnim nacrtima.

KORIGIRANJE ZNANOSTI JE STALAN POSAO — INTERDISCIPLINARNI PRIMJERI

Josip Golčić

Ičići

Sadržaj je primaran, izvorne, nikad izrečene misli, naći će si formu, koju sekundarno možemo dotjerivati — estetski formirati. Kad nas neka mudra znanstvena, filozofska, umjetnička ili politička sentenca prvi put iznenadi karizmatikom ljepotom, budimo oprezni, kritični, odmah razmotrimo i druge, pa i suprotne mogućnosti. Obaranje ukorijenjene logike, konsenzusa, ponekad nas vodi novoj logici, paradigmi, svjetonazoru. Nije istina sve što se čini većini; budimo ta manjina koja mijenja, ali i popravlja svijet novim istinama i vrijednostima.

OBITELJSKA PODJELA ODGOVORNOSTI ZA ZBRINJAVANJE DIJABETESA U ADOLESCENCIJI

M. Grubić i M. Dumić

Klinika za dječje bolesti, KBC Rebro, Zagreb

Cilj ovog istraživanja je utvrditi koji faktori utječu na proces prenošenja odgovornosti za kontrolu dijabetesa s roditelja na njihovu djecu. Ispitali smo razlike između grupe adolescenata koji preuzimaju višu razinu odgovornosti za kontrolu bolesti i onih koji tu odgovornost podjednako dijele sa svojim roditeljima, a u odnosu na spol, dob, trajanje bolesti, metaboličku kontrolu i percepciju osobne efikasnosti vezane uz zbrinjavanje dijabetesa.

U ispitivanju su sudjelovala 43 adolescenta s dijabetesom (16 ženskih, 24 mušaka). Bili su u dobi između 13 i 20 godina ($x = 15,81 + 2,07$), a prosječno trajanje bolesti je bilo 7,74 godine. Bolesnici su ispunjavali Upitnik obiteljske odgovornosti za dijabetes (Anderson et al., 1990) na temelju kojeg su podijeljeni u dvije grupe. Prvu grupu su činili oni adolescenti koji sami preuzimaju odgovornost za brigu o dijabetesu ($N = 20$), dok su drugu grupu činili oni koji podjednako dijele odgovornost sa svojim roditeljima ($N = 23$). Procjena osobne efikasnosti vezane uz zbrinjavanje bolesti mjerena je Skalom osobne efikasnosti u zbrinjavanju dijabetesa (Grossman et al., 1987). Metabolička kontrola procjenjivana je na osnovu određivanja postotka HbA1c.

Ne postoji statistički značajna razlika između grupa u odnosu na spol, dob, trajanje bolesti i metaboličku kontrolu. Utvrđena je statistički značajna razlika ($t = 3,9$; $p < 0,01$) u percepciji osobne efikasnosti u zbrinjavanju dijabetesa. Mladi koji preuzimaju odgovornost za kontrolu bolesti doživljavaju se sposobnijima i kompetentnijima u brizi o dijabetesu.

Rezultati pokazuju da spol i dob bolesnika, kao i trajanje bolesti ne utječu značajno na proces prenošenja obiteljske odgovornosti za zbrinjavanje dijabetesa, te da se adolescenti koji sami brinu o bolesti ne razlikuju u metaboličkoj kontroli od onih koji tu odgovornost dijele s roditeljima. Utvrdili smo, međutim, da će mladi s dijabetesom prije preuzeti odgovornost za brigu o bolesti ako se doživljavaju sposobnijima i kompetentnijima, te im je potrebno pomoći da što prije razviju osjećaj osobne efikasnosti u kontroli dijabetesa.

DIJAGNOSTIČKE MOGUĆNOSTI WB-II SKALE U RAZLIKOVANJU BOLESNIKA S FRONTALNIM LEZIJAMA OD BOLESNIKA SA SHIZOFRENIJOM

Valerija Hauptfeld

Psihijatrijska klinika, KBC Rebro, Zagreb

Diferencijalna dijagnostika je najteže područje rada i kliničkog psihologa i neuropsihologa. Smatra se da je posebno teško razlučiti »organičara« od bolesnika sa shizofrenijom, a još teže je razlikovati simptome frontalnog sindroma od shizofrenih simptoma. Upravo zato smo pokušali ustanoviti da li se jednom baterijom testova koja mjeri različite kognitivne sposobnosti mogu razlikovati bolesnici s frontalnom disfunkcijom od bolesnika sa shizofrenijom. WB-II je baterija testova napravljena u svrhu mjerenja intelektualnog funkcioniranja, ali s obzirom da zahvaća razne vidove intelektualnih i drugih kognitivnih funkcija često se upotrebljava u kliničkoj i neuropsihologijskoj dijagnostici u svrhu procjene raznih kognitivnih funkcija. U ovom istraživanju obuhvaćene su tri grupe ispitanika: 90 ispitanika s dokazanom cerebralnom disfunkcijom, 43 bolesnika s frontalnom disfunkcijom, te 41 bolesnik s dijagnozom shizofrenije. Problem je bio ustanoviti razlikuje li se grupa bolesnika s frontalnom organskom cerebralnom disfunkcijom od grupe bolesnika sa shizofrenijom u profilu na WB-II testu, te u kojim varijablama. Da bismo ustanovili može li se eventualna razlika pripisati općoj organskoj cerebralnoj disfunkciji ili frontalnoj disfunkciji u obradu smo uzeli i grupu svih organičara. Diskriminativnom analizom profila dobivena je statistički značajna razlika između obje grupe organičara i grupe bolesnika sa shizofrenijom s time da se frontalna grupa slabije razlikuje od svih grupa nego grupa svih organičara. Analiza po varijablama je pokazala da obje grupe organičara imaju niži verbalni IQ nego grupa bolesnika sa shizofrenijom, dok u neverbalnom kvocijentu nema razlike među grupama. Veća razlika verbalnog i neverbalnog IQ-a nađena je kod grupe shizofrenih bolesnika koja je bolja na subtestovima Poučenost, Zajednički pojmovi i Pamćenje. Navedeni testovi najviše doprinose razlikovanju grupa. Na neverbalnoj skali subtestovi Slaganje slika, Slaganje objekata i Šifriranje značajno razlikuju grupu organičara od svih grupa, ali ne i grupu frontalnih organičara od svih grupa. Možemo zaključiti da WB-II skala za ispitivanje intelektualnog funkcioniranja statistički značajno razlikuje bolesnike sa shizofrenijom od bolesnika s frontalnom organskom cerebralnom disfunkcijom i da se ta razlika prvenstveno može pripisati nekim verbalnim subtestovima. Međutim realne razlike u bodovima po subtestovima su male, pa je kod kliničke procjene potrebna velika doza opreza.

UTJECAJ ESTROGENA NA SHVAĆANJE PROSTORNIH ODNOSA, PERCEPTIVNU BRZINU I FINE MOTORIČKE SPOSOBNOSTI

Ivana Hromatko

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi postoje li razlike u učinku u različitim testovima kognitivnih sposobnosti ovisno o trenutnoj razini estrogena u organizmu. Sudionice su bile studentice različitih fakulteta ($N = 26$), a osnovni kriteriji za sudjelovanje u istraživanju bili su stabilno dugi menstrualni ciklusi i nekorištenje oralnih kontraceptiva ili bilo kojeg drugog oblika hormonalne terapije tijekom 6 mjeseci prije početka istraživanja. Mjerenja su provedena u dvijema fazama menstrualnog ciklusa: kasnoj folikularnoj, kada je razina estrogena u organizmu najviša, te menstrualnoj, kada je razina estrogena najniža. U oba navrata korišteni su Test shvaćanja prostornih odnosa, Test perceptivne brzine, te O'Connorov deksterimetar kao mjera fine motorike.

U prethodnim istraživanjima pokazalo se da su pod utjecajem visokih razina estrogena žene još uspješnije u rješavanju onih vrsta zadataka u kojima su i inače uspješnije od muškaraca (zadaci verbalnog tipa, perceptivne brzine i fine motorike), a da je smanjena učinkovitost u rješavanju onih vrsta zadataka u kojima su inače muškarci uspješniji (zadaci prostornog i logičko-matematičkog tipa).

Rezultati ovog istraživanja samo su djelomično u skladu s prijašnjim nalazima: dobivene su statistički značajne razlike u učinku u Testu perceptivne brzine ($t = 3,31$; $p < 0,01$), kao i u učinku na O'Connorovom deksterimetru ($t = 4,51$; $p < 0,001$) u kasnoj folikularnoj i menstrualnoj fazi ciklusa. Obje ove razlike su u očekivanom smjeru, odnosno veća je učinkovitost u tim testovima u onoj fazi ciklusa tijekom koje je razina estrogena viša. Nije dobivena statistički značajna razlika u učinku u Testu shvaćanja prostornih odnosa u dvije faze menstrualnog ciklusa, vjerojatno zato što se taj test pokazao neprimjereno laganim za ovaj uzorak sudionica.

UTJECAJ PODRAŽAJNOG KONTEKSTA NA PROCJENE INTENZITETA DOŽIVLJAJA U UVJETIMA BOLNOG I NE BOLNOG PODRAŽIVANJA

Dragutin Ivanec

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Damir Babić

VIP-NET GSM, d. o. o.

Mario Komljenović

GfK-Centar za istraživanje tržišta, d. o. o.

U dva odvojena pokusa ispitivan je utjecaj podražajnog konteksta na procjene doživljaja izazvanih električnim podraživanjem kože. Podražajni kontekst operacionaliziran je kao raspon upotrijebljenih podražaja u jednoj seriji mjerenja (uži-širi).

U prvom pokusu ($N = 60$) uži raspon uključivao je 5 intenziteta podražaja koji su bili ispod praga boli a širi raspon uz tih pet podražaja još i pet podražaja koji su bili po svom intenzitetu bolni. Cilj je bio ispitati kakve su procjene istih intenziteta podražaja i to onih ispod praga boli u slučaju kada su u seriji samo podražaji ispod praga boli (uži raspon), u odnosu na situaciju kada su u seriji podražaji i ispod i iznad praga boli (širi raspon). Rezultati su pokazali da su procjene tih istih podražaja statistički značajno razlikuje između te dvije situacije. U slučaju užeg raspona podražaja (kada su svi podražaji u seriji oni ispod praga boli) procjene su statistički značajno veće nego u slučaju šireg raspona podražaja.

U drugom pokusu kod novih 60 ispitanica ispitivan je isti odnos konteksta ali ovaj puta na procjene bolnih podražaja. Širi raspon sačinjavali su podražaji koji su pokrivali raspon bolnih i nebolnih, a uži samo bolni podražaji. U ovom slučaju nije bilo značajne razlike u prosječnim procjenama za bolne podražaje bez obzira jesu li bili u kontekstu samo bolnih podražaja ili u kontekstu bolnih i ne bolnih.

U oba pokusa dobivena je statistički značajna interakcija između podražajnog konteksta i intenziteta podražaja. U prvom pokusu razlike između šireg i užeg raspona bile su najveće kod najintenzivnijih (ne bolnih) podražaja dok su u drugom pokusu najveće razlike između užeg i šireg raspona bile kod najmanje bolnih podražaja. Ovaj nalaz pokazuje da nije svedeno koji podražaji se procjenjuju u nekom kontekstu. Do najmanjih promjena u procjenama dolazi kod izrazito slabih ili izrazito jakih podražaja, dok su oni po sredini raspona najviše podložni manipulacijama podražajnim kontekstom.

PRIJELAZ NA STUDIJ: NEKI ASPEKTI SOCIJALNE PRILAGODBE STUDENATA

Lozena Ivanov i Zvezdan Penezić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zadar

Istraživanja ljudskog razvoja usmjeravaju se na opisivanje, objašnjavanje i optimizaciju promjena. U razdoblju adolescencije događa se cijeli niz promjena koje utječu na razvoj pojedinca, a jedna od velikih tranzicijskih promjena jest i prijelaz na studij. To je značajan ali i stresan životni događaj koji pred mlade ljude postavlja niz novih zahtjeva (npr. nove obrazovne zadaće, izgrađivanje novih socijalnih veza).

Upravo s ciljem provjere prilagodbe studenata na studij proveden je prvi dio istraživanja koje je obuhvatilo 169 studenata Filozofskog fakulteta i Visoke učiteljske škole u Zadru. Primijenjeni su upitnici za procjenu nekih više socijalnih aspekata prilagodbe (socijalna efikasnost, socijalne i temporalne usporedbe, usamljenost, privrženost, socijalna anksioznost...).

Navedeni su konstrukti dovedeni u vezu sa samopoštovanjem, općom samoefikasnosti i nekim sociodemografskim značajkama koje se nam se činile relevantne za prilagodbu na studij (npr. promjena mjesta boravka). U radu se prikazuju relacije između navedenih konstrukata te se iznose rezultati inicijalne provjere nekih po prvi puta korištenih skala.

»UNPROTECTED PERFORMANCE OF NURSING« IN EVERYDAY WORKING LIFE ON THE WARDS

Herbert Janig, Gottfried Süssenbacher

Department for Psychological Basic Research, University of Klagenfurt

Ongoing socio-economic changes in the public health service are having an effect on all fields of work in related professions. With regard to nursing in particular, the question is which emotional impressions (»social representations«) (male and female) nurses have of their work as their job undergoes a process of increasing professionalization, which is now leading to a new definition of this profession's image.

An earlier study looked at the question of how impressions of »unprotected performance of nursing« dictate attitudes to and the character of different aspects of the work carried out by nursing. It turned out that impressions of nursing were closely linked with images of a high degree of devotedness, intuitive communication, perfect performance and a strong sense of duty. These impressions are, however, partly accompanied by feelings of being unprotected and neuroticizing insecurity.

The present study goes one step further, analysing whether differences in these impressions depend on length of service and whether those involved in the study work on long-stay wards or ones where patients are discharged more quickly. The results presented here lead us to suspect that nurses tend to associate those activities with feelings of defencelessness which evoke notions of autonomy and responsibility. In contrast to that, they have self-assured social competence, particularly with increasing work experience.

However, legislation has been in place which explicitly demands that nurses should be in a position to make independent and responsible decisions in specific fields of activity. Seen from this point of view, the results of this study show what the status quo really is in this occupational category: many — poorly processed — fears are presumably still standing in the way of an increase in professionalism as demanded in the legislation, fears which have to be combated by autonomy training »into and on the job«.

PSIHOLOŠKE KARAKTERISTIKE OBOLJELIH OD PSORIJAZE

Nataša Jokić-Begić i Meri Tadinac Babić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Lena Kotrulja

Klinika za dermatovenerologiju Kliničke bolnice »Sestre milosrdnice«, Zagreb

Mirta Galešić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Vulgarna psorijaza je kožna bolest karakterizirana pojavom upalnih žarišta različite veličine, koja narušavaju izgled bolesnika. Na temelju dobi u kojoj se bolest prvi put javlja razlikujemo dva tipa psorijaze: tip I, koji nastupa prije 40. godine, i tip II, koji se javlja iza 40. godine života. Smatra se da određeni emocionalni čimbenici i osobine ličnosti mogu utjecati na javljanje i trajanje bolesti, pri čemu bi njihov utjecaj mogao biti različit ovisno o tipu bolesti. No također je poznato da i sama bolest može dovesti do posljedica u vidu povećane anksioznosti, depresivnosti, i sl. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati psihološki status bolesnika i provjeriti razlikuje li se on kod oboljelih od psorijaze tipa I odnosno II. Podaci su prikupljeni na 60 bolesnika primjenom sljedećih instrumenata: BDI (Beck Depression Inventory), MMPI-201 (Minnesota Multiphasic Personality Inventory), STAI (State-Trait Anxiety Inventory), GHQ (General Health Questionnaire) i PLSI (Psoriasis Life Stress Inventory). Pacijenti su razvrstani u skupine oboljelih od psorijaze tipa I i tipa II tijekom specijalističkog dermatološkog pregleda. Utvrđene su razlike između dviju skupina na BDI, MMPI i PLSI skalama. Rezultati pokazuju da kod oboljelih od psorijaze tipa II postoje veća odstupanja, što može ukazivati kako na teže psihološke posljedice kasnijeg javljanja bolesti, tako i na moguće razlike u etiologiji.

VALIDACIJA UPITNIKA O ZLOSTAVLJANJU U DJETINJSTVU I PROCJENA INCIDENCIJE ZLOSTAVLJANJA U DJETINJSTVU NA UZORKU ZAGREBAČKIH STUDENATA

Ana Karlović i Dina Gabelica

Hrabri telefon, Klinika za dječje bolesti, Zagreb

Andrea Vranić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Na uzorku od 328 studenata različitih fakulteta u Zagrebu provedeno je preliminarno ispitivanje i validacija Upitnika o zlostavljanju u djetinjstvu (Karlović, 2001.), uglavnom temeljenom na The Comprehensive Child Maltreatment Scale for Adults (Higgins i McCabe, 2000.). Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije upitnika vrlo je visoka ($= 0,94$). Analizom glavnih komponenta izdvojena su četiri faktora koja su rotirana u varimax poziciju. Faktori su nazvani: 1. emocionalno zlostavljanje i svjedočenje emocionalnom zlostavljanju, 2. blaži oblici fizičkog zlostavljanja i svjedočenje fizičkom zlostavljanju, 3. emocionalno zanemarivanje i svjedočenje zanemarivanju, 4. teži oblici fizičkog zlostavljanja i seksualno zlostavljanje.

U drugom dijelu ispitivanja ispitan je finalni uzorak od ukupno 505 studenata. Kako jednoznačan kriterij kojim bi se utvrdila incidencija doživljenog zlostavljanja ne postoji, a određivanje graničnog rezultata koji ispitanike »proglašava« zlostavljanima je arbitrarno, ponuđena su tri kriterija na osnovu kojih je dana procjena incidencije. Ti kriteriji su: 1) ukupni rezultat u pojedinoj skali koji je iznad aritmetičke sredine rezultata svih ispitanika, 2) najmanje jedan odgovor »često« na neku česticu pojedine skale i 3) analiza po pojedinim česticama bez određivanja granice. Koristeći ove kriterije, može se zaključiti kako je oko 27% ispitanika bilo u djetinjstvu emocionalno zlostavljano, njih između 6% (po kriteriju »često«) i 25% (po kriteriju aritmetičke sredine) bilo je fizički zlostavljano, zanemarivanih je bilo između 8,5% i 17,5%, nasilju u obitelji svjedočilo je od 12,4% do 17,8% ispitanika, a 15% ispitanika je, do svoje 14.-te godine, doživjelo neki oblik seksualnog zlostavljanja.

Upitnik je, osim za detaljnu trijažu, pogodan i kao osnova za provođenje strukturiranog intervjua. Daljnja je namjera povećati uzorak ispitanika te upitnik dodatno razviti kao instrument primjenjiv na našoj populaciji za kliničke i istraživačke svrhe.

USPOREDNA ANALIZA KLASIČNOG I NOVOG RUČNOG ALATA IZRAČUNAVANJEM REDUCIRANOG DINAMIČKOG MOMENTA DVAJU SUSTAVA ČOVJEK — ALAT

Bojan Klapčić

Hrvatski sabor, Zagreb

Duboko pognuti položaj tijela jedan je od najnepovoljnijih radnih položaja, jer su u tom položaju prisutna kontinuirana naprezanja donjeg dijela trupa koja dovode do pripadajućih bolnih sindroma mišićno-koštano-zglobnog sustava. Taj radni položaj je čest pri poljoprivrednim radovima kod kojih je upotreba ručnih alata za kopanje i okopavanje neizbježna.

Kako bi se prevenirala pojava spomenutih bolnih sindroma oblikovana je specijalna izvedba »motike za uspravno kopanje« koja je najprije analizirana putem očevida alata odnosno usporedbom primijenjenih rješenja sa aktualnim ergonomskim preporukama za oblikovanje rukohvatnih alata, na osnovu čega su dane smjernice za daljnja poboljšanja alata. Potom je obavljeno probno kopanje i snimanje dinamičkih varijabli sustava čovjek — alat klasične i nove izvedbe motike. Izračunavanjem reduciranog dinamičkog momenta tromosti za oba sustava čovjek — alat dobila se brojevana formulacija dinamičkih antropomjera dvaju sustava koja je omogućila kvantitativnu usporednu analizu dvije izvedenice ručnog alata tokom njihove neposredne upotrebe.

Nalazi su intepretirani kako sa stanovišta biomehanike sustava čovjek — alat tako i sa stanovišta mogućih metodoloških poboljšanja korištenog postupka zapisivanja pokreta, te sa stanovišta upotrebe drugih postupaka snimanja osobitosti složenih prostornih gibanja čovjeka pri radu i drugim aktivnostima.

METAKOGNICIJA I DOBNE RAZLIKE U RAZUMIJEVANJU PRI ČITANJU

Svjetlana Kolić-Vehovec i Igor Bajšanski

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Rijeka

Čitanje je složena vještina, koja za izgrađivanje značenja teksta osim prepoznavanja riječi i procesiranja rečenica zahtjeva i upotrebu metakognitivnih strategija nadgledanja i reguliranja vlastitog čitanja. U ovom istraživanju upotreba metakognitivnih strategija ispitana je zadacima nadgledanja i konstruiran je Upitnik strategijskog čitanja. Prediktivna vrijednost metakognitivnih strategija za razumijevanje pri čitanju provjerena je na tri dobne skupine učenika: petim i osmim razredima osnovne škole, te trećim razredima srednje škole. Upitnik strategijskog čitanja mjeri dva faktora: nadgledanje razumijevanja i dubinsko procesiranje teksta (predviđanje značenja). Dobne skupine razlikuju se i po razumijevanju pročitanog i po upotrebi metakognitivnih strategija. Mlađi učenici nadgledaju procesiranje značenja na lokalnom nivou, dok stariji učenici počinju rabiti i dublje nivoe procesiranja. Ove razlike ovise o zahtjevnosti teksta: na jednostavnijem tekstu i mlađi učenici mogu dublje procesirati značenje.

CONTRIBUTION TO THEORY X AND THEORY Y

Edvard Konrad

Department of Psychology, University of Ljubljana

Douglas McGregor left a lasting impression on the generations of American managers and scholars through his Theory of X and Theory Y. His work is still relevant and inspiring because it foresaw the end of mechanistic view of management. The purpose of present paper is to examine the relationship of McGregor's notion of Theory X and Theory Y with concept of macchiavellism that is more familiar in the old continent. An investigation was conducted with students measuring acceptance of the tenets of Theory X and Y, preferred managerial style and perceptions of macchiavellism. The results show that subjects that more endorsed Theory of X are inclined to have more task oriented leadership style, their career anchors are more managerial oriented, and they estimate a more pronounced machiavellian orientation in other people. Implications of results for leadership education are discussed.

NEUROTSKE PROMJENE TIJEKOM IZDRŽAVANJA ZATVORSKE KAZNE U FUNKCIJI NEKIH OSOBNIH, SITUACIJSKIH I KRIMINOLOŠKO-PENOLOŠKIH OBILJEŽJA OSUĐENIH OSOBA

Alija Kulenović i Vesna Buško

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Na uzorku od 348 osuđenih osoba pokušalo se ispitati veličinu i prirodu individualnih razlika u neurotskim promjenama do kojih dolazi za vrijeme izdržavanja zatvorske kazne. Neurotske karakteristike odmjerene su primjenom Cornell Indexa (forma N4) u dvije vremenske točke: prvi put na početku izdržavanja kazne, a drugi put nakon prosječno 13,2 mjeseci boravka u kaznenom zavodu. Rezultati u Cornell Indexu izraženi su kao ortogonalni faktorski rezultati koji odgovaraju anksioznom, konverzivnom i agresivno-asocijalnom sindromu. Za svaki od navedenih neurotskih sindroma dobivenih u drugoj vremenskoj točki (kriterij) provedena je hijerarhijska regresijska analiza u kojoj su kao prediktori sukcesivno uvedeni mjera istog neurotskog faktora u prvoj vremenskoj točki, individualna i obiteljska obilježja, kriminološko-penološka svojstva, tip kaznenog zavoda, kognitivne procjene stresne situacije i, kao posljednje, mjere suočavanja usmjerene na problem i na emocije. Provedene analize su pokazale da neuroticizam osuđenih osoba nakon izdržanog dijela zatvorske kazne u najvećem stupnju ovisi o njegovim 'ulaznim' vrijednostima: u usporedbi sa svim ostalim prediktorima (ukupno 15) početne razine neurotskih sindroma (1 prediktor) objašnjavaju između 3 i 5 puta više varijance 'završnih' vrijednosti. Čini se da blage rizične faktore pojačavanja neurotskih reakcija za vrijeme izdržavanja zatvorske kazne predstavljaju samo slabija naobrazba i primarna procjena (anksiozni sindrom), primarna procjena (konverzivni sindrom) te ranije zatvorsko iskustvo, manja obiteljska odgovornost i suočavanje orijentirano na emocije (agresivno-asocijalni sindrom). Čini se da visina dosuđene kazne, vrijeme provedeno u kaznenom zavodu niti uvjeti izdržavanja kazne (otvoreni, poluotvoreni i zatvoreni kazneni zavod) nemaju nikakvog utjecaja na veličinu neurotskih poremetnji osuđenih osoba.

PROVJERA NEKIH SUPROSTAVLJENIH TEORETSKIH OBJAŠNJENJA EFEKTA SADRŽAJA NA WASONOVOM ZADATKU ODABIRA

Darko Lončarić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Rijeka

Do sada su zabilježeni brojni pokušaji objašnjenja odgovora koje ispitanici daju na tematskim verzijama Wasonovog zadatka odabira. Predmet ovog istraživanja je usporedba teorije socijalne razmjene (Cosmides, 1989; Cosmides i Tooby, 1992) i teorije razumijevanja zadatka (Lieberman i Klar, 1996) kroz tri kritična testa na kojima navedene teorije predviđaju suprotne odgovore ispitanika.

Prema teoriji socijalne razmjene, prisustvo socijalnog ugovora u tekstu zadatka odgovorno je za učestalije javljanje logički točnih odgovora na zadatku, što se još naziva i efektom sadržaja. S druge strane, teorija razumijevanja zadatka smatra da su za efekt sadržaja odgovorni neki drugi elementi u tekstu zadatka koji dosljedno utječu na to kako će ispitanik razumjeti zadatak pa tako inhibiraju ili facilitiraju davanje logički točnih odgovora.

U istraživanju je sudjelovalo 98 studentica i 27 studenata na raznim fakultetima Riječkog sveučilišta. S ciljem provjere navedenih teorija, uspoređeni su odgovori ispitanika na različitim verzijama zadataka (varirano je prisustvo i odsustvo socijalnog ugovora te prisustvo i odsustvo inhibirajućih i facilitirajućih elemenata u tekstu zadatka). Rezultati ukazuju na zaključak da se odgovori ispitanika i pojava efekta sadržaja mogu bolje objasniti teorijom socijalne razmjene, dok elementi iz teorije razumijevanja zadatka ne mogu sami po sebi izazvati klasičan efekt sadržaja i imaju minimalan utjecaj na odgovore ispitanika. Upravo elementi cijene i koristi u socijalnom ugovoru najviše doprinose pojavi efekta sadržaja na tematskim verzijama Wasonovog zadatka odabira.

POIMANJE DJETETA I PERCEPCIJA DJEČJIH PRAVA KOD DJECE I RODITELJA U HRVATSKOJ

Ljetna psihologijska škola
Umag, 2000.

U istraživanju je sudjelovalo 867 ispitanika — 428 djece, učenika 5 osnovnih i 3 srednje škole te 439 njihovih roditelja, 242 majke i 197 očeva. Glavni ciljevi studije bili su utvrditi percepciju koncepta »dijete«, ispitati znanje o dječjim pravima te stav djece i roditelja prema tim pravima. Također se nastojalo utvrditi stupanj realizacije dječjih prava kao i njihovih obaveza i odgovornosti kod kuće. U svrhu dobivanja odgovora na postavljena pitanja konstruirani su Upitnici koji se ponešto razlikuju za djecu i roditelje. Pitanjima su obuhvaćene slijedeće teme: demografska obilježja, informiranost, znanje i stavovi o dječjim pravima, percepcija stupnja realizacije dječjih prava, predodžba djeteta i odraslog, stavovi prema kažnjavanju, percepcija djetetovih obaveza u kući i očekivanog ponašanja prema odraslima te mišljenje roditelja o ulozi države u realizaciji dječjih potreba.

Rezultati pokazuju da većina djece u svojim definicijama djeteta navodi dob i karakteristike povezane s dobi, dok roditelji spominju značenje koje dijete ima za njih. Djeca procjenjuju pojam »djeteta« i pojam »odrasle osobe« različito na većini ispitanih osobina. Roditelji pojam djeteta uglavnom procjenjuju pozitivnije nego pojam odrasle osobe. Također je utvrđeno da se djeca i roditelji u značajnoj mjeri razlikuju u načinu na koji percipiraju pojam »djeteta«, kao i u načinu na koji percipiraju pojam »odrasle osobe«. Manje od 50 % roditelja je čulo za neki dokument o pravima djeteta. Televizijske poruke o pravima djeteta, kao i tiskane materijale poznaje većina kako roditelja tako i djece. Upitani o sadržaju dječjih prava djeca najčešće navode pravo na slobodu mišljenja i privatnosti, a roditelji pravo na obitelj, ljubav i brigu. Pozitivan stav prema potrebi za upoznavanjem djece s njihovim pravima izražavaju i djeca i roditelji. Djeca uvažavanje svojih prava procjenjuju većim u obitelji nego u školi. Hijerarhija dječjih obaveza kod kuće drukčije je određena od strane djece i od strane odraslih. Različiti načini kažnjavanja procijenjeni su različito prihvatljivima, iako su i djeca i roditelji općenito najprihvatljivijima procijenili različite zabrane, prodičke i zadavanje dodatnih obaveza.

POTREBE I PROBLEMI MLADIH U HRVATSKOJ

Ljetna psihologijska škola
Korčula, 2001.

U okviru Ljetne psihologijske škole, krajem svibnja i početkom lipnja 2001., provedeno je opsežno terensko istraživanje potreba i problema mladih u kojem smo htjeli omogućiti mladima da sami iznesu svoja mišljenja i iskažu što ih najviše zaočuplja. Na reprezentativnom uzorku od 1905 mladih, učenika osnovnih i srednjih škola i studenata iz različitih dijelova Hrvatske primijenjen je upitnik kojim se ispitala izraženost problema grupiranih u 11 kategorija — (1) problemi odnosa u obitelji, (2) problemi vezani uz školovanje, (3) briga za budućnost, (4) specifični problemi lokalne zajednice, (5) nezadovoljstvo samim sobom, (6) egzistencijalna kriza, (7) nedostatak društvenih sadržaja, (8) nemogućnost osamostaljenja, (9) nezadovoljstvo odnosima s vršnjacima, (10) problemi vezani uz ovisnosti i (11) problemi u intimnim odnosima. Osim ovog instrumenta koji je posebno konstruiran za potrebe ovog istraživanja na osnovi slobodne produkcije mladih, primijenjen je i upitnik vrijednosti i upitnik o očekivanjima realizacije tih vrijednosti, skala atribucije uspjeha u životu, te skala percepcije pravednosti u društvu. Ispitivane su razlike u navedenim varijablama vodeći računa o sljedećim nezavisnim varijablama: spol, obrazovna dob, obrazovno usmjerenje za srednje škole i fakultete, veličina mjesta, regije i zahvaćenost ratom. Uz upitnički dio istraživanja primijenjena je i kvalitativna metoda grupne diskusije, tzv. fokus grupe. Glavni zadaci fokus grupa bili su: a) prikupiti konkretne podatke o potrebama i problemima mladih koji u sebi uključuju osobno iskustvo sudionika, b) njihovo viđenje uzroka navedenih problema i c) mogućnosti djelovanja na iste. Bile su provedene 23 fokus grupe u kojima je sudjelovalo 178 sudionika pri čemu su sudjelovala 43 učenika iz osnovne škole, 102 iz srednje škole te 33 studenata. U svakoj regiji Hrvatske provedena je 1 fokus grupa u osnovnoj školi, 2-3 u srednjoj, te 1 na fakultetu. Kao zajednički problemi istaknuli su se: *nedostatak sadržaja* pri čemu se to odnosi na nedostatak mjesta za izlazak, nemogućnost provođenja slobodnog vremena u organiziranim slobodnim aktivnostima što dovodi do nezainteresiranosti i apatije, *problem zloupotrebe droge i alkohola*, *nedostatak sluha odraslih za osobne probleme mladih*, *problemi komunikacije među vršnjacima*, *problemi vezani uz školu* koji su vezani uz odnos profesora prema učenicima te neopremljenost fakulteta i škola i konačno *problem nedostatka novca*. Kao specifični problemi za neke dobne skupine istaknuli su se *problem nerazumijevanja roditelja* koji je izraženiji u mlađim dobnim skupinama te *problem nemogućnosti nalaženja zaposlenja* koji je izražen kod starijih ispitanika. Uz veličinu naselja vežu se slijedeći problemi: *prometna nepovezanost*, *nedostupnost informacija* i *problem privatnosti u maloj sredini*.

RANI JEZIČNI RAZVOJ I AB POGREŠKA

Marta Ljubešić, Blaženka Brozović i Jasmina Ivšac

Odsjek za logopediju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb

Rani jezični razvoj ima perceptivne, memorijske i socijalno-kognitivne pretpostavke, a njihova narušenost mijenja proces jezičnog razvoja. Stoga je u istraživanju ranog jezičnog razvoja potrebno pratiti i ova razvojna područja s ciljem istraživanja razvojnog međuodnosa varijabli.

Piagetovo (1954) otkriće da na četvrtom stupnju senzomotoričkog razvoja djeca rade tzv. AB pogrešku dobilo je u kasnijim godinama nova, neuropsihološka tumačenja koja ujedno govore o većoj složenosti ovog fenomena negoli je Piaget pretpostavljao. AB pogreška je jedan od najčešće proučavanih aspekata permanentnosti objekta s razrađenim načinom ispitivanja i ocjenjivanja uratka, te smo je uključili u naše pilot — istraživanje ranog komunikacijskog i jezičnog razvoja zdrave djece i djece s mozgovnim lezijama.

U radu se prikazuju rezultati praćenja dvoje zdrave djece od njihova osmog do dvanaestog mjeseca života u izvođenju AB zadatka i u ranom jezičnom razvoju. Djeca su ispitivana svaka dva tjedna jer smo željeli detaljno pratiti razvojne promjene. Situacije testiranja su snimane na video-traku i naknadno analizirane. Rani jezični razvoj djece praćen je komunikacijskom razvojnom ljestvicom koju su ispunjavale majke, a razvojne promjene u svim promatranim varijablama analizirane su INDIF metodom.

FIZIČKA PRIVLAČNOST I PODLOŽNOST SUMNJIČENJU ZA KAZNENO DJELO

Tajana Ljubin

Visoka policijska škola, Zagreb

Željka Kamenov

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Dosadašnja istraživanja utjecaja fizičke privlačnosti u području kriminalističke i forenzičke psihologije pokazala su tendenciju blažeg postupanja s atraktivnijim osumnjičenicima (češće bivaju oslobođeni) i počiniteljima kaznenih djela (dosuđuju im se blaže kazne). Svega jedno istraživanje ispitivalo je očekuje li se da su manje privlačne osobe vjerojatniji počinitelji kaznenog djela. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti postavku o vezi fizičke privlačnosti i podložnosti sumnjičenju, vodeći računa o vrsti kaznenog djela.

Dvjesto nezavisnim skupinama (N1 = 129; N2 = 148) studenata i studentica prezentirane su 24 c/b fotografije mlađih muških osoba, a zadatak ispitanika je bio procijeniti vjerojatnost da je prikazana osoba počinila djelo. Među skupinama varirana je vrsta djela: silovanje ili pljačka. U predispitivanju na drugim ispitanicima iz iste populacije (N = 44) dobiveni su podaci o fizičkoj privlačnosti osoba prikazanih na fotografijama.

Podložnost sumnjičenju za različita kaznena djela ovisno o stupnju atraktivnosti mogućeg počinitelja i spolu procjenjivača utvrđena je pomoću višestruke analize varijance. Rezultati su razmatrani u odnosu na postojanje jedinstvenog stereotipa o kriminalcima, te u odnosu na hipotezu o složenom međudjelovanju ispitivanih varijabli.

UTJECAJ OBLIKA ČESTICA NA PSIHOMETRIJSKE KARAKTERISTIKE KOMPOZITNIH TESTOVA

Damir Ljubotina

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Značajan broj mjerenja u psihologiji, te iz njih izvedene multivarijatne analize, zasnivaju se na kompozitnim mjernim instrumentima upitničkog tipa. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti kako neke karakteristike čestica utječu na psihometrijska svojstva samih čestica, kompozitnih rezultata, te dimenzionalnost latentnog prostora koji definiraju. Karakteristike čestica definirane su kroz sljedeće nezavisne varijable: a) složenost rečenice, tj. zahtjevnost u smislu kognitivne elaboracije; b) postojanje negacije u rečenici; c) raspon ljestvice na kojoj se vrši procjena (2, 3, ili 4 alternative); d) smjer tvrdnje (veći rezultat ukazuje na veću razvijenost mjerene osobine).

Djelomično zavisni nacrt, faktorijalnog tipa, uključivao je retest alternativnim oblikom upitnika s tvrdnjama koje u jednom slučaju sadrže negaciju, a u drugom su bez negacije. U testu i retestu tri nezavisne skupine ispitanika odgovarale su na iste tvrdnje na ljestvicama različitog raspona.

Rezultati pokazuju da je prosječna korelacija tvrdnji u obliku s negacijom i bez negacije oko 0,6, pri čemu je kod jednostavnih tvrdnji značajno viša (ovisno o broju alternativa između 0,70 i 0,78), u odnosu na složene tvrdnje (između 0,44 i 0,50).

Kompozit sačinjen od jednostavnih tvrdnji ima značajno veću pouzdanost od kompozita koji čine složene tvrdnje, pri čemu i veći broj alternativa rezultira većom pouzdanošću. Isto vrijedi i za mjere diskriminativne valjanosti čestica.

Rezultati ukazuju da način formulacije čestica, neovisno o njihovom psihološkom sadržaju, može utjecati na strukturu latentnog prostora. Faktorizacija dihotomnih varijabli rezultira hiperfaktorizacijom, a samo u slučaju jednostavnih tvrdnji, uz procjene na ljestvici s 4 alternative, faktorizacija matrice rezultira pretpostavljenim generalnim faktorom.

Iz rezultata proizlazi da se pri konstrukciji kompozitnih instrumenata upitničkog tipa značajna pažnja treba posvetiti lingvističkoj strukturi rečenice, ljestvici procjene, te uporabi negacije. Odabirom optimalnog oblika tvrdnje mogu se ostvariti znatna poboljšanja psihometrijskih svojstava kompozita.

KAKO STUDENTI MEDICINE DOŽIVLJAVAJU GRUPNU PSIHODRAMU

Aleksandra Mindoljević, Vladimir Gruden, Mercedes Vidas, Vedran Bilić

Klinika za psihološku medicinu, Medicinski fakultet, Zagreb

Psihodrama je scenskoekspresivna psihoterapijska tehnika čiji je dijagnostički i terapijski efekt spontane scenske igre početkom 20. stoljeća prvi uočio i primijenio liječnik Jakob Levy Moreno. Od 70-ih se godina prošlog stoljeća u Klinici za psihološku medicinu u terapijskom radu s bolesnicima (djecom, adolescentima i odraslima) provodi grupna i individualna (analitička) psihodrama.

No, osim u umjetničke i terapijske svrhe primjena psihodrame može biti i u edukativne svrhe. Cilj je našeg rada bio da tijekom vježbi iz jednosemestralnog kolegija »Psihološka medicina« studente treće godine Medicinskog fakulteta u Zagrebu, upoznamo s grupnom psihodramom kao dodatnom mogućom praktičnom i kliničkom psihologijskom izobrazbom. Budući da su se svi ispitanici studenti prvi put susreli s tom dijagnostičkom i terapijskom tehnikom (»naivni« ispitanici) te nije postojala nikakva prisila dolaska na taj dio vježbi, autore je pritom zanimalo kako je taj psihički zdravi dio populacije uopće doživio psihodramu.

Za tu je prigodu izrađena kratka anketa s nekoliko pitanja o studentskim stajalištima vezanim uz provedenu psihodramu. Anketiranje je provedeno u četiri manje skupine, zadnjeg dana vježbi, u lipnju 2001. godine u opservacijskoj sobi Klinike za psihološku medicinu. Anketiran je ukupno 31 student treće godine medicine.

Rezultati su pokazali da su studenti imali veoma podijeljena razmišljanja i doživljaje o toj psihoterapijskoj tehnici. Naime, dvije trećine ispitanih studenata psihodramu je doživjelo kao iznimno negativno osobno iskustvo, dok je tek trećina preostalih studenata imala pozitivan osjećaj u odnosu na takav vid praktične edukacije navodeći da ih je ovakav način izobrazbe poticao na razmišljanje i učvršćivao njihovo samopouzdanje.

RADNA MEMORIJA ILI RADNA PAŽNJA?

Danko Nikolić

Max-Planck Institut für Hirnforschung, Frankfurt am Main, Njemačka

Radna memorija i pažnja izgledaju blisko povezane. Nekoliko teorijskih studija sugerira da ta dva fenomena imaju u osnovi isti neurofiziološki mehanizam koji uključuje sinkronizaciju akcionih potencijala. Međutim, argumenti drugih autora sugeriraju različitost mehanizama u pozadini pažnje i radne memorije. Vjerojatno najjači argument za njihovu blisku poveznost je ograničenost kapaciteta radne memorije za broj objekata koji može biti pohranjen, ali ne i za broj osnovnih elemenata od kojih su ti objekti načinjeni. Dakle, čini se da su gradivni elementi objekata u radnoj memoriji grupirani na sličan način kao što je to Treisman predložila za pažnju. Za podršku toj hipotezi mi smo našli da broj elemenata grupiran i pohranjen u vizuelnoj radnoj memoriji može rasti, ali samo uz dovoljno vrijeme enkodiranja. Uz to, enkodiranje u radnu memoriju je podlijegalo istim pravilima kojima podliježu mehanizmi grupiranja kod pažnje. Vrijeme enkodiranja je raslo linearno s brojem elemenata sadržanih u stimulusu, a nagib krivulje je bio znatno strmiji za stimulse gdje elementi nisu perceptivno iskakali. Slično tome, kod fiksnog vremena enkodiranja, točnost odgovora je bila veća za stimulse koji su perceptivno iskakali. Veličina stimulusa i perceptivno iskakanje su imali znatno manje efekte na vrijeme odgovora. Dakle, procesi grupiranja u fazi enkodiranja su omogućili brzo uspoređivanje sadržaja memorije sa stimulusom iako elementi ne iskaču. To upućuje da je materijal bio ne samo enkodiran već i pohranjen i uspoređen u perceptivno efikasnom obliku, tj., elementi su grupirani u objekte.

ETNIČKE STEREOTIPIJE I ETNIČKA DISTANCA STUDENATA PSIHOLOGIJE U SARAJEVU I BANJALUCI

Merim Bilalić

Univerzitet u Sarajevu

Elma Pašić

München-BiH Psychology Program

Maida Koso

Univerzitet u Sarajevu

Stephen Powell

München-BiH Psychology Program

Willi Butollo

Ludwig Maximilians Universität München

Tjedan dana nakon događaja u Banjaluci, vezanih za pokušaj postavljanja kame-
na temelja za džamiju Ferhadiju, studenti psihologije I i II godine u Sarajevu i Ba-
njaluci ispunili su upitnike o etničkim stereotipijama i etničkoj distanci. U istraživa-
nju je uvedena i geo-politička podjela (npr.: Srbi iz Republike Srpske, Srbi iz Fede-
racije BiH i Srbi iz Srbije). Cilj istraživanja je bio utvrđivanje tipičnih stereotipija,
njihove pozitivnosti/negativnosti i etničke distance kako prema svom i drugim naro-
dima u BiH, tako i prema stranim narodima. Iz rezultata se može zaključiti da etnič-
ke grupe pripisuju različite stereotipe i imaju različitu veličinu etničke distance pre-
ma podgrupama druge etničke skupine. Tako, na primjer, Bošnjaci imaju manju et-
ničku distancu i pozitivnije etničke stereotipije prema Srbima iz Federacije BiH nego
prema Srbima iz Republike Srpske i Srbima iz Srbije. Za razliku od prethodnih istra-
živanja, etničke stereotipije i socijalna distanca su negativniji, odnosno veći za doma-
će narode nego za strane. Ovi rezultati se mogu objasniti teorijom socijalnog identi-
teta koja predviđa da će grupa koja je u konfliktu s drugom grupom i osjeća prijetnju
od te grupe, imati značajno negativnije stavove prema toj grupi nego što bi bio slu-
čaj da ne postoji konflikt, odnosno prijetnja.

RAMIRO BUJAS O OKULTIZMU I ZNANOSTI

Želimir Pavlina

Učilište hrvatske kopnene vojske »Fran Krsto Frankopan«, Zagreb

Vladimir Kolesarić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Ramiro Bujas, utemeljitelj znanstvene psihologije u nas, borio se za status tada u Hrvatskoj novog pristupa psihologijskim fenomenima ne samo kao istraživač i sveučilišni profesor, nego i kao javni djelatnik. Održavajući mnogobrojna i još danas poznata javna predavanja i pišući u novinama, Ramiro Bujas je objašnjavao i poučavao što je to znanstvena psihologija, jer je znao da napredovanje i prihvatanje znanstvene psihologije ne ovisi samo o tome koliko su psiholozi dobro obrazovani i koliko oni znaju o psihologiji, nego je možda i važnije koliko o znanstvenoj psihologiji znaju nepsiholozi.

Tako u Dubrovačkom listu iz 1924. godine nalazimo članke u nastavcima u kojima Ramiro Bujas raspravlja o okultizmu i znanosti. Te rasprave nisu zanimljive samo kao povijesni dokument, već više kao model kako psiholozi trebaju širiti znanje o svojoj znanosti i struci, pa stoga-kao i uvijek-možemo od Ramira Bujasa učiti kako se to radi.

USPON EVOLUCIJSKE PSIHOLOGIJE

Vid Pečjak

Ljubljana

Evolucijska psihologija je nova znanstvena disciplina, koja dobiva značenje škole, jer tumači skoro sve psihologijske pojmove sa svoga gledišta. Na nju su utjecale neuropsihologija, sociobiologija, bihevioralna genetika i paleontologija čovjeka, koja je u posljednje vrijeme otkrila puno novih fosila. Poseban utjecaj je imala Dawkinsonova teorija sebičnog gena, po kojoj je osnovna jedinica preživljavanja individualan gen. Pored gena na opstanak i razvoj utječu memi, koji su kulturne jedinice. Memi se isto tako repliciraju i »šalju naprijed«, ali na drugačiji način, npr. s imitacijom, pisanim i usmenim izvorima. Čovjek se razvijao više milijuna godina, najprije kao Australopithecus, onda homo (h. habilus, h. erectus, h. sapiens), a neandertalac je najvjerojatnije bočna slijepa grana. Značajni genski i memski događaji u razvoju su bipedalizam, encefalizacija, govorni organi, otkriće vatre, oruđa (pestnjaci), pojava svijesti, jezika i socijalnih organizacija. Evolucijska psihologija tumači sadašnje ponašanje s prošlim, koja su nastala prije sto tisuća godina. Zamjera joj se spekulativnost i nesposobnost tumačenja nekih značajnih pojava, koje nisu doprinijele replikaciji i sačuvanju čovjeka, npr. homoseksualnost. Evolucijskoj psihologiji oštro se suprotstavlja kreacionizam, koji negira razvoj čovjeka i oslanja se samo na Bibliju.

PRILOG OBJAŠNJENJU MEĐUGENERACIJSKOG PRIJENOSA TJELESNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE

Nina Pečnik

Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Zagreb

Cilj istraživanja bio je provjeriti doprinos obilježja žrtve, zlostavljanja u obitelji, socijalne podrške unutar i izvan obitelji, kognitivnih procjena roditeljskog zlostavljanja i načina suočavanja u objašnjenju razlika u rizičnosti za međugeneracijski prijenos zlostavljanja djece. Postavljeni cilj temelji se na originalnom predloženom modelu međugeneracijskog prijenosa tjelesnog zlostavljanja djece (Pečnik, 2000). Problemi su bili utvrditi (1) prisutnost i obilježja tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja te izloženosti nasilju između roditelja u djetinjstvu na studentskoj populaciji; (2) doživljaj roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja od strane svakog roditelja, te percepciju opće socijalne podrške u djetinjstvu; (3) kognitivne procese procjene najstresnijeg događaja zlostavljanja u djetinjstvu te načine suočavanja s njim; te (4) pod vidom modela međugeneracijskog prijenosa zlostavljanja provjeriti postoje li i koja je struktura razlika između tjelesno zlostavljanih ispitanika visoke i niske rizičnosti za zlostavljanje vlastitog djeteta. Na 1146 studenata različitih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu primijenjeni su Upitnik zlostavljanosti u djetinjstvu, Upitnik roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja, Upitnik opće percipirane socijalne podrške, Lista stresnih životnih događaja i okolnosti, Upitnik kognitivnih procjena zlostavljanosti u djetinjstvu, Upitnik suočavanja sa zlostavljanjem u djetinjstvu i Inventar rizičnosti za zlostavljanje djeteta. Rezultati su pokazali da je roditeljsko tjelesno kažnjavanje doživljelo 93,4% ispitanika, 27,2% je imalo tjelesne povrede, dok je nasilju između roditelja bilo izloženo 40,4% ispitanika. Utvrđeno da su ispitanici, uz roditeljsko nasilje u djetinjstvu doživljavali i manje podrške unutar i izvan obitelji. Događaje roditeljskog nasilja stresnima je činilo njihovo ugrožavanje vlastite tjelesne sigurnosti i samopoštovanja, tjelesne sigurnosti i poštovanja prema roditeljima te dobivanja poštovanja od značajnih drugih osoba. Korišteno je suočavanje pretjeranom prilagodbom, autodestruktivno i konstruktivno suočavanje te samookrivljavanje. Stupnjevita diskriminacijska analiza na uzorku zlostavljanih studentica pokazala je da visoko i nisko rizične za zlostavljanje vlastitog djeteta najbolje razlikuju suočavanje pretjeranom prilagodbom, ugroženost vlastite tjelesne sigurnosti i samopoštovanja i indeks odbacivanja oca. Na uzorku studenata stupnjevita diskriminacijska analiza je pokazala da visoko od nisko rizičnih za međugeneracijski prijenos zlostavljanja najbolje razlikuju trajanje zlostavljanja i opća percipirana socijalna podrška. Raspravljane su praktične implikacije rezultata za prevenciju tjelesnog zlostavljanja djece.

VAŽNOST I OSTVARENOST RAZVOJNIH CILJEVA U TRI TRANZICIJSKA RAZDOBLJA ŽIVOTA

Zvezdan Penezić i Katica Lacković-Grgin

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zadar

S obzirom na to da svako od tranzicijskih razdoblja ima svoje specifičnosti vezane za postizanje određenih ciljeva, u ovome radu nastojali smo istražiti strukturu važnosti i ostvarenosti razvojnih ciljeva u tri tranzicijska razdoblja života. U radu se analiziraju podaci ispitanika iz tri tranzicijska životna razdoblja i to: 148 u dobi od 18 do 25 godine, 130 njih u dobi od 39-47 godine i 120 njih u dobi od 59 do 65 godine. Budući da neki misle da su ciljevi spolno stereotipni pokušalo se ispitati i postoje li spolne razlike u ciljevima.

Faktorskim analizama skale važnosti ciljeva u svakom su tranzicijskom razdoblju utvrđena četiri međusobno kongruentna faktora: važnosti zdravstvenih ciljeva, važnosti ciljeva materijalne sigurnosti, važnosti ciljeva znanja i kompetencije, i važnosti socijalno emocionalnih aspekata funkcioniranja.

Materijalni i zdravstveni ciljevi dobno su univerzalni što upućuje na njihovu utemeljenost u trajnim motivacijskim dispozicijama (primarnim potrebama). Širina socioemocionalnih i ciljeva znanja i kompetencije varira s dobi.

Mlađim osobama su, u usporedbi s osobama srednje i starije dobi, važniji zdravstveni ciljevi i ciljevi znanja i kompetencije. Ženama su važniji socioemocionalni ciljevi i zdravstveni ciljevi.

Rezultati su interpretirani sukladno Levinsonovoj teoriji razvoja u odraslo doba.

DVA MALA PRILOGA PSIHOLOGIJI VIDNE PERCEPCIJE

Boris Petz

Zagreb

Maja Frapporti

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Iznose se rezultati dvaju eksperimenata. U prvom je (u suradnji s Majom Frapporti) bio zadatak (a) eventualno potvrditi još uvijek nesigurnu tvrdnju nekih autora da je bez ikakvih podataka o udaljenosti promatranog objekta nemoguće točno procijeniti veličinu slike na mrežnici, tj. vidni kut, pod kojim predmet vidimo. Rezultati pokusa su to potvrdili, a to je u skladu sa zakonom »konstantnosti veličina«. (b) Dokazati da je stvaranje paslike promatranog predmeta posve siguran način procjene vidnog kuta, tj. prividne veličine slike. I to je potvrđeno, ali nažalost, to je od vrlo male praktične važnosti.

U drugom eksperimentu autor je dokazao da je njegov dojam da dalekozor daje sliku koju promatrač nikako ne doživljava toliko puta većom koliko puta to dalekozor deklarira, točan: objektivno deset puta retinalno veću sliku ispitanici doživljavaju ili jednako velikom (!) ili većom, ali nikako 10 puta većom. Razlog tome je zakon »konstantnosti veličina«, jer dalekozor ne samo da povećava, već i približava sliku.

SAMPLING FREQUENCY AFFECTS THE PERCEPTION OF MOTION ACCELERATION

Anja Poljanšek

Department of Psychology, University of Ljubljana

The rate-of-change constancy method is a contemporary psychophysical scaling method. Stimulus intensities are presented in series. The intensity changes with time, and observers are asked to estimate the form of the series (e.g., they categorise the series as decelerated, linear or accelerated). Different versions of the rate-of-change constancy method have been used until now: (i) with continuous change in stimulus intensity, and (ii) with staircase or stroboscopic presentation of sampled intensities.

The aim of the present study was to compare some psychophysical measures obtained with different types of motion in the picture plane. The continuous, the interrupted continuous, the staircase, and the stroboscopic type of motion functions were presented to five observers. Different sampling frequencies were used in the case of the three discontinuous types of motion. Exponent of subjective linearity (i.e., the power of the motion function that is perceived as linear) and uncertainty interval (i.e., the difference between the deceleration and the acceleration threshold) were estimated for each experimental condition.

Whereas introducing tunnels into a display (the 'interrupted continuous' condition) did not change the perception of motion acceleration, the acceleration perception for the staircase and the stroboscopic motion was affected by the number of times the static target was presented along the path. As this number was reduced, the psychophysical measures deviated increasingly from the measures obtained with the continuous motion: the exponent of subjective linearity generally decreased, and the uncertainty interval increased.

The results indicate that the perception of the continuous and the discontinuous stimulus series can be different, and that studying the typical velocity perception with the perceptually discontinuous stimuli might lack validity.

STAV PREMA NOVCU I KOMPONENTE STAVA KAO FUNKCIJE POTREBE ZA POSTIGNUĆEM I ORGANIZACIJSKE LOJALNOSTI

Elisaveta Sardzoska

Institut za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet »Sv. Kiril i Metodij«, Skopje

Cilj istraživanja je bio utvrditi stupanj utjecaja potrebe za postignućem kao obilježja ličnosti i organizacijske lojalnosti kao aspekta grupne pripadnosti, na formiranje stava prema novcu u cjelini i njegovim komponentama (afektivna, bihevioralna i kognitivna). Na uzorku od 30 ispitanika zaposlenih puno radno vrijeme u dioničarskom društvu »Komercijalna banka« — Skopje, bila je primjenjena »New Money Ethic Scale« (Tang, 1999). Rezultati dobiveni korelacijsko-regresijskom analizom, u cjelini su potvrdili da su potreba za postignućem i organizacijska lojalnost, značajni korelati i prediktori stava prema novcu i njegovim komponentama. Potreba za postignućem i organizacijska lojalnost objašnjavaju 49% varijance stava prema novcu u cjelini, 47% afektivne komponente, 28% bihevioralne komponente i 21% kognitivne komponente.

PREGLED AKTUALNE ULOGE PREDŠKOLSKOG PSIHOLOGA U RADU S DJECOM S TRAJNIM, PROLAZNIM I POTENCIJALNIM POSEBNIM POTREBAMA

Joško Sindik

Dječji vrtić »Trnoružica«, Zagreb

Razmotrena su osnovna pitanja djelovanja predškolskog psihologa po pitanju problematike djece s posebnim potrebama u razvoju (PP). U tu svrhu ispitano je ukupno 30 predškolskih psihologa, od toga 29 s područja Zagreba i Zagrebačke županije, primjenom anketnog upitnika. Anketni upitnik pod nazivom *Upitnik o radu s djecom s posebnim potrebama* primijenjen je kod sudionika Sekcije za predškolsku psihologiju u listopadu 1998, u Zagrebu. Dan je detaljni pregled podataka o djelovanju psihologa po različitim pitanjima djece s PP: prosječan broj djece s PP (po psihologu); pregled čestine zastupljenosti: načina njihove identifikacije; oblika rada s roditeljima, odgajateljima djece s PP, djecom s PP, vanjskim institucijama; aktivnosti u radu s darovitom djecom; primjenjivanih testova, aktivnosti, edukacija u vezi djece s PP, za psihologe i odgajatelje; procjena o mogućnosti utjecaja na tretman djeteta s PP i stručne kompetencije psihologa za rad s djecom s PP u odnosu na roditelje, odgajatelje, članove stručne službe dječjeg vrtića. Uz konstatirane teškoće rada po pitanju problematike djece s posebnim potrebama u aktualnim uvjetima velikog broja djece po predškolskom psihologu, utvrđeno je da psiholozi koriste istovremeno i trenutno najdostupnije i najutilitarnije oblike rada s djecom (neposredno), roditeljima i odgajateljima djece s posebnim potrebama, te vanjskim suradnicima po pitanju rada s djecom s posebnim potrebama, u danim uvjetima.

RAVNOTEŽA PROFESIONALNOG I PRIVATNOG ŽIVOTA: PRILOG ANALIZI IZVORA I POSLJEDICA

Branimir Šverko

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb

Produživanje realnog radnog vremena zaposlenih u današnjim tehnološkim i tržišnim okolnostima, pojava i širenje tzv. postmodernih vrijednosti u razvijenim zemljama te demografske promjene u svijetu rada (povećan broj zaposlenih majki i obitelji u kojima su oba roditelja zaposlena) — glavni su razlozi povećanog interesa za pitanja ravnoteže između čovjekova rada i osobnog života. Ta »ravnoteža« se prvenstveno odnosi na primjerenu raspodjelu raspoloživog vremena, koja omogućuje zadovoljavajuće funkcioniranje u poslu i u privatnom životu, uz minimalni konflikt uloga i uz maksimalno osobno zadovoljstvo. U saopćenju se prikazuje model koji objašnjava glavne pojavne oblike, izvore i posljedice (ne)ravnoteže između rada i osobnog života. Prikazani će biti i neki rezultati istraživanja koje je u okviru tog modela nedavno provedeno u Hrvatskoj. Cilj je bio istražiti postoji li neravnoteža zbog pretjeranog prekovremenog rada te kakav je njen utjecaj na razinu stresa i zadovoljstvo zaposlenih.

RELACIJE KONSTRUKTA EMOCIONALNE INTELIGENCIJE (VJEŠTINA I KOMPETENTNOSTI) I NEKIH RELEVANTNIH KONSTRUKATA

Vladimir Takšić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Rijeka

Emocionalna inteligencija se najčešće definira kao sposobnost točnog prepoznavanja, adekvatnog izražavanja, kao i upravljanja i uporabe emocionalnih informacija u promociji za osobu važnih ciljeva. Dosadašnja ispitivanja individualnih razlika većim dijelom se temelje na samoprocjenama ispitanika o razvijenosti svojih emocionalnih sposobnosti. Međutim, česte su primjedbe da kod samoprocjena nije ispravno koristiti sintagmu »emocionalna inteligencija«, koja pretpostavlja da se radi o sposobnostima, budući tradicionalne definicije akademske inteligencije pretpostavljaju da iza toga stoji nekakvo postignuće. Druga je zamjerka konstruktima da je to samo drugo ime za već poznate pojave.

Cilj je rada bio istražiti relacije samoprocjena emocionalne inteligencije navedenih prema modelu Mayera i Saloveya (1997.) s relevantnim konstruktima iz slične domene, ali i mogućnosti prognoziranja relevantnih kriterija.

Na osnovi rezultata većeg broja istraživanja i analiza razvijena je verzija upitnika s 45 čestica koji procjenjuje tri aspekta emocionalne inteligencije: 1) sposobnosti uočavanja i razumijevanja emocija (16 čestica), 2) sposobnosti izražavanja i imenovanja emocija (13 čestica) i 3) sposobnosti upravljanja emocijama (16 čestica). Skale imaju zadovoljavajuće pouzdanosti. Njihove međusobno umjerene korelacije pokazuju da one procjenjuju individualne razlike u osobinama ispitanika koje bi, zbog metode ispitivanja, kao i prirode povezanosti sa sličnim konstruktima (socijalne i emocionalne vještine, percepcija osobne kompetentnosti, samopoštovanje) ispravni je bilo nazvati emocionalne vještine i kompetentnost. Umjerene i značajne povezanosti s različitim aspektima empatije (pogotovo sposobnosti preuzimanja perspektive drugoga) potvrđuju pozitivnu interpersonalnu usmjerenost.

Najzanimljivija je visoka povezanost s procjenom uspješnosti rukovođenja timom, kao empirijska potvrda do sada u literaturi često isticanih pretpostavki o velikoj važnosti emocionalnih vještina i kompetentnosti u procesu rukovođenja.

ENHANCING READING AND COMMUNICATION SKILLS FOR CHILDREN WITH VARIOUS LEARNING DISABILITIES

Tomas Tjus

Göteborg University

On the basis of several research studies and field-tests carried out in Gothenburg, Sweden for over 10 years a focused strategy using specially developed multimedia programs might boost literacy development, communication development and, in some cases, even increase spontaneous speech production. Almost 100 children with several different forms of language problems participated: children with autism, cerebral palsy, Down syndrome, hearing impairment, dyslexia, ADHD as well as typically developing children. A quasi-experimental design that included measures of reading and phonological awareness during baseline, training and follow-up phases was used throughout. In short, the multimedia program offers immediate feed-back of text material through clear animations, digitised speech or video clips of sign language in order to represent the same semantic content in different modes.

Overall our observations indicate clear gains in reading skills for a majority of the children, even if as common in studies of children with communication and learning disabilities, a large individual variation was noted. In addition, phonological awareness was positively affected for a substantial number of children as were their spontaneous speech production. Furthermore an increase of processing skills as measured by the program's built-in tests was yielded; the children with autism became faster in responding as the training progressed. Observations of the interaction between the children with autism and children with mixed handicaps and their teachers showed an increase in spontaneous speech production as an effect of our intervention but also various interaction patterns as regarded to the developmental language level of the child.

STRES U ŠKOLI I ZDRAVLJE UČENIKA

Mladenka Tkalčić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Rijeka

Petar Bezinović

Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Institut za društvena
istraživanja, Zagreb

Brojna istraživanja upućuju na povezanost psiholoških i socijalnih čimbenika sa psihosomatskim zdravljem. Biološki mehanizmi koji se nalaze u podlozi te povezanosti primarno se odnose na stresom potaknute fiziološke promjene koje remete rad imunološkog sustava i time pridonose javljanju zdravstvenih tegoba. Kako se školske obveze nalaze u središtu svakodnevnih aktivnosti učenika, te u velikoj mjeri određuju sadržaje i kvalitetu života učenika, za pretpostaviti je da školska situacija može biti uzročnik trajnijeg stresa za učenike. U ovom se radu nastojalo provjeriti (1) koji su najčešći psihosomatski simptomi o kojima izvješćuju učenici naših srednjih škola, i (2) u kojoj je mjeri školski stres, operacionaliziran tjeskobom vezanom uz školu, povezan sa psihosomatskim simptomima koje osjećaju učenici. Istraživanje je provedeno na stratificiranom uzorku od 2014 učenica i 1688 učenika svih srednjih škola u Primorsko-goranskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji tijekom svibnja 2001. godine. Upitnicima je ispitana razina tjeskobe koja se vezuje uz školu i učestalost doživljavanja psihosomatskih, stresom potaknutih simptoma. Najčešći simptomi koji se javljaju kod učenika su umor (49% učenika), glavobolje (34% učenika) i sklonost prehladama (32% učenika). Djevojke iskazuju značajno češće javljanje svih ispitanih psihosomatskih simptoma od mladića, stariji učenici značajno veći broj simptoma od mlađih učenika, a mladići u gimnazijama značajno više simptoma od mladića u ostalim tipovima srednjih škola. Rezultati dvosmjerne analize varijance (spol x školska tjeskoba) pokazuju da učenici koji češće doživljavaju specifičnu tjeskobu vezanu uz školske sadržaje (strah od neuspjeha u školi, strah od ispitivanja, strah od roditeljskih reakcija na ocjene, strah od nastavnika, obeshrabrenost zbog loših ocjena, problemi s koncentracijom) imaju značajno više psihosomatskih, zdravstvenih poteškoća od učenika koji taj tip tjeskobe rjeđe osjećaju. Ovi se rezultati sagledavaju u kontekstu projekta »European Network of Health Promoting School« kojega provodi Svjetska zdravstvena organizacija u suradnji s Europskom unijom, a čiji su ciljevi stvaranje zdrave školske okoline, te promidžba individualne, obiteljske i društvene odgovornosti za zdravlje. Da bi škola mogla poticati optimalnu osobnu i obrazovnu transformaciju, ona mora postati prostor u kojemu zadovoljavaju temeljne razvojne potrebe svakog pojedinog učenika bez stresa i tjeskobe.

AFEKTIVNA STANJA PRIJE I ZA VRIJEME TERAPIJE SILDENAFILOM (VIAGRA) KOD PTSP BOLESNIKA S EREKILNOM DISFUNKCIJOM

Mercedes Vidas, Aleksandra Mindoljević i Vladimir Gruden

Klinika za psihološku medicinu, Medicinski fakultet, Zagreb

Eretilna se disfunkcija definira kao nemogućnost postizanja i održanja erekcije dovoljne za postizanje seksualnog zadovoljstva. Znanstvena su istraživanja pokazala da u etiologiji erektile disfunkcije važnu ulogu imaju psihološki čimbenici poput depresije i prolongiranoga psihičkog stresa te da između postraumatskog stresnog poremećaja i erektile disfunkcije postoji pozitivna korelacija u više od 63% PTSP bolesnika koji boluju od erektile disfunkcije.

Ciljevi našeg istraživanja bili su ispitati djelotvornost terapije sildenafilom te koja su afektivna stanja kod PTSP bolesnika prevladavala prije i za vrijeme terapije.

Ispitan je 21 veteran Domovinskog rata (bolesnici Dnevne bolnice Klinike) s dijagnozom kroničnog PTSP-a te umjerenog ili teškog oblika erektile disfunkcije mjerenje s pomoću testa IIEF (Internacionalni indeks erektile funkcije).

Ispitivanje je provedeno u Klinici za psihološku medicinu početkom 2001. godine tijekom 12 tjedana te je bilo podijeljeno u 4 vizite (svaka s razmakom od 4 tjedna). Individualni pristup bolesniku sastojao se od psihologijskog intervjua uz koji su bolesnici na listu papira trebali napisati i sve svoje trenutačne osjećaje vezane uz problem koji imaju, mjerenja i uspoređivanja rezultata erektile funkcije prije i za vrijeme terapije, suportivne psihoterapije te davanja lijeka sildenafilu u dozi od 25 odnosno 50 mg s uputama o uporabi.

Dobiveni rezultati kod svih bolesnika upućuju na poboljšanje erektile funkcije, kao i na znatne pozitivne pomake u odnosu na njihova afektivna stanja.

Učinci ove kombinirane, specifične psihofarmakoterapije na PTSP bolesnike imaju i šire pozitivne psihosocijalne posljedice jer se osim ublažavanja simptoma PTSP-a poboljšava i opća kvaliteta njihova života.

A STRAIGHTFORWARD QUERYING PROCEDURE FOR ESTABLISHING A COMPETENCE-PERFORMANCE DIAGNOSTIC

Andrej Zaluški and Dietrich Albert

Cognitive psychology section, Department of Psychology, University of Graz

Knowledge space theory is a knowledge representation language based on the lattice theory. The competence-performance approach represents an extension of the knowledge space theory conceptualizing a knowledge domain at two levels: the competence level (skills, abilities, knowledge) and the performance level (solution behavior on sets of problems). The link between these two levels is given by the concept of a diagnostic. Both theories can be utilized in the learning technologies while developing intelligent tutoring systems. Although the cognitive task analysis is the method usually applied for establishing the entities of the competence-performance approach in empirical investigations, there is a need for developing methods that utilize experts' domain meta-knowledge to build these entities in a similar way to the querying methods for establishing the knowledge structures. In this talk, one of such methods — the straightforward querying on competence-performance diagnostic procedure will be presented. The developed procedure makes the knowledge modeling based on the competence-performance approach also possible in those knowledge domains where the cognitive task analysis cannot be applied or a domain's structure acquired from experts' meta-knowledge is considered to be more valid. After a brief sketch of the algorithm, the procedure's Knowledge Spaces Mathematica* Package implementation will be presented. The behavior of the implemented procedure will be discussed taking also into account practical applicability and suitability for a human expert. The talk will be concluded with briefly pointing to the issues of applying Wolfram's Mathematica in the knowledge space theory and similar areas of cognitive psychology, as well as to possible contribution of psychology to the learning technologies in general.

* Mathematica is a registered trade-mark of Wolfram Research, Inc.